

Anesthesioloog Paul Lieverse:

'Ik wil juist wakker blijven'

Bij nacht en ontij moest Paul Lieverse voor acute gevallen naar het ziekenhuis. Hij had er geen moeite mee om uit bed te stappen, en als hij thuiskwam, viel hij meteen weer in slaap. "Het hoorde bij mijn werk." De anesthesioloog nam vorig jaar afscheid van de Daniel den Hoedkliniek (nu Erasmus MC) in Rotterdam.

Wat bezielt je? Wat drijft je? In deze serie interviews gaan we in gesprek met mensen die hun inspiratiebronnen prijsgeven.

Praten over zichzelf doet hij niet graag. Als het uiteindelijk toch van een interview komt – “laten we het er maar op wagen” – moet het van Paul (65) echt over slaap gaan, het thema van deze *Visie*. Steeds weet hij het gesprek aan de keukentafel in zijn Bleiswijkse woning daarnaar terug te brengen.

Goede slaper

Paul is een goede slaper, vertelt hij als de koffie is ingeschonken. “Als anesthesioloog of narcotiseur kon ik ’s nachts opgeroepen worden voor spoedoperaties. Het hoorde bij mijn werk. Wakker liggen doe ik bijna niet. En als het wel voorkomt, zie ik het als gewonnen tijd, omdat je dan over dingen kunt nadenken waar je anders niet aan toekomt. Van mijn vrouw, een slechte slaper, mag ik dat trouwens niet veralgemeniseren. Ik mag het geen luxe noemen, want het is een groot probleem als je niet kunt slapen.”

Wanneer lig je tóch wakker?

“Ik heb wakker gelegen toen ik besloot te stoppen met mijn werk. Op zich had ik nog een paar jaar door kunnen werken in het vernieuwde Erasmus MC, maar de werkwijze veranderde zo ingrijpend dat ik me daar niet thuis zou gaan voelen. Ik sliep in die periode wel, maar anders. Onrustiger.”

Je bracht jarenlang mensen in slaap. Waarom is dat een vak apart?

“Als je voor het eerst ziet dat iemand in slaap wordt gebracht, verrast het je hoe eenvoudig dat gaat. Je kunt als anesthesioloog mensen mooi helpen om een ongemakkelijke situatie goed door te komen. Ik stelde er altijd mijn eer in om het zo soepel mogelijk te doen, dat mensen zich lekker voelden en geen pijn hadden op de uitslaapkamer.

Het veilig verzorgen van anesthesie vraagt specifieke kennis. Het luistert nauw welke medicatie je toedient en hoeveel ervan. Ook het aanbrengen van kathetertjes in het lichaam vereist vaardigheid. En wat doe je bijvoorbeeld als iemand stopt met ademen? Als je ademt, zuig je lucht in, bij beademing blaas je van buitenaf lucht naar binnen. Dat heeft een heel ander effect op de bloedcirculatie in de longen en dus ook op het hart.”

Hoe ga je als anesthesioloog om met pijn?

“Pijn is een ingewikkeld hoofdstuk. Zo’n 150 jaar geleden leefde in de geneeskunde sterk de gedachte dat pijn goed was voor het herstel. Je moest dus niet alle pijn wegnemen. En pijn is inderdaad goed als

waarschuwing dat er iets misgaat. Tegelijk brengt het een cascade op gang van stresshormonen en zenuwcellen die anders gaan reageren. Dat benadeelt het herstel juist. Bij pijn buiten de operatiekamer gaat het weer om andere dingen.”

Waarom koos je voor dit vak?

“Niet omdat ik het boeiend vond om mensen in slaap te brengen. Tijdens mijn studie geneeskunde kwam ik tot geloof. Toen ik mijn specialisatie moest kiezen, twijfelde ik tussen psychiatrie en anesthesie – allebei vakken waarin patiënten acute

‘In China zijn alleen je gedachten geheim’

hulp nodig hebben. Tegelijk wilde ik als christen graag in het buitenland kunnen gaan werken. Vandaar dat ik koos voor anesthesie – waarvoor bijvoorbeeld taalvaardigheid iets minder belangrijk is – en naar China vertrok.”

Handjes schudden

We schrijven dan begin jaren 80 en de Amerikaanse president Nixon heeft net als eerste westerse machthebber China bezocht. Het Westen maakte contact met China. Dat begon met bezoeken over en weer, en “vooral veel handjes schudden”, vertelt Paul. “Ik mocht me aansluiten bij een Amerikaanse groep die Chinese ziekenhuizen langsging. Ook ontmoette ik een aantal christenen.”

In het geheim?

“In China zijn alleen je gedachten geheim.”

Paul werkte drie jaar in Shanghai, Peking en enkele andere steden. Hij bouwde vriendschappen op en is nog steeds betrokken op het land.

Nog even terug naar je werk. Hoe getraumatiseerd kun je raken tijdens zo’n kunstmatige slaap?

“Dat is deels een filosofische vraag. Neurofysiologisch gezien zit er weinig risico aan. Door narcose verstoort je wel de natuurlijke balans in het lichaam. Toch zijn de middelen veilig en goed te sturen. Er kunnen tijdens een operatie wel complicaties optreden, zoals een delier, waarbij een patiënt verward raakt. Bloeddrukschom-

melingen zorgen bij ouderen weleens voor problemen. Niet elke ingreep is bij hen dus uitvoerbaar. Door narcosemiddelen zelf kun je eigenlijk geen schade oplopen.”

Je hoort weleens van mensen dat ze ondanks narcose de operatie min of meer bewust meemaken.

“Dat gebeurt. Vreselijk. Ik heb het gelukkig nooit veroorzaakt. Narcose lijkt op slaap, maar het is geen gewone slaap. Als je vanavond naar bed gaat, heb je een slaapcyclus van remslaap en niet-remslaap. Zo verwerk je dingen. Bij narcose heb je dat niet. Het eeg, de elektrische afgeleide van de hersenactiviteit, laat dan een vlakke lijn zien.

Waarom het soms toch voorkomt? In sommige situaties is het lastig de juiste hoeveelheid medicatie te voorspellen. Bijvoorbeeld als iemand veel bloed heeft verloren of door bloedvergiftiging een lage bloeddruk heeft. Dan begin je voorzichtig met weinig medicatie.”

Niet wegmoffelen

Narcose bestaat uit een combinatie van verschillende zaken, legt Paul uit. Je zorgt ervoor dat iemand in slaap blijft, je houdt

de pijn onder controle en je geeft spierverlaging. “Als je alleen de spieren uitschakelt en iemand onvoldoende in narcose is, is dat enorm beangstigend. Die verhalen circuleren. Ik heb weleens gedacht dat dit gebeurde, maar bij navraag kreeg ik dat nooit terug. Het is sowieso goed om hier navraag naar te doen. Als je dingen wegmoffelt, wordt de psychische schade alleen maar groter.”

Heb je weleens je excuus moeten aanbieden aan een patiënt?

“Jazeker. En sorry zeggen kan de relatie herstellen. Ik denk aan die keer dat ik iemand verdoofde zonder op te merken dat deze patiënt allergisch was voor het ontsmettingsmiddel waarmee ik de plek voor de injectie desinfecteerde. Na de operatie werd die plek rood en dik. Ik kon naast de excuses gelukkig een tegengemiddeld geven. Of je als arts een klacht krijgt, ligt aan de reactie van de patiënt. In dit geval was dat niet zo.”

Heb je ook wakker gelegen van een fout?

“Ik heb fouten gemaakt waarvan ik niet weet of ze te voorkomen waren geweest. Maar ik vraag me af of ik ze hier moet noemen. Het is meer functioneel in een gesprek met een arts in opleiding.” Na een aarzeling: “Ik kan me herinneren dat ik anesthesie gaf aan een patiënt die nog maar één long had. De longholte aan de andere kant moest om de dag schoongemaakt worden door de longchirurg. Terwijl ik hem in slaap bracht, signaleerde ik dat hij klam aanvoelde, anders dan de keren ervoor. Daar concludeerde ik niet direct iets uit.

Bij het gaan slapen, begon hij heftig te braken. Het kwam in zijn goede long terecht. Dat is dramatisch. Ik heb geprobeerd dat zo goed mogelijk schoon te maken. De longchirurg deed de geplande ingreep – maar we konden hem niet wakker laten worden. Braaksel geeft een heel heftige reactie in een long. Het herstel waarop we hoopten, kwam niet. Een paar dagen later overleed deze man. Zijn conditie was al niet best en dit kwam daar nog eens bij. Ik heb er voor mezelf lessen

Levensmotto

“‘No brain, no pain.’ Dit soort uitspraken helpen me in mijn omgang met kwetsbare mensen. En met eigen pijn. Lijden is geen teken van zwakte. Het zijn geen losers die pijn kennen. Je bevindt je in het gezelschap van de allerbesten. Ja, van de Allerbeste.”

uit getrokken. Tegen deze meneer kon ik geen 'sorry' zeggen. Ik heb zijn familie wel uitgelegd hoe het verlopen is." Na een korte stilte: "Ik zie hem nog voor me. De kritieke situaties die ik door de jaren heen heb meegemaakt, zie ik nog voor me."

Hoe kun je dan zo'n opgeruimd mens zijn?
"Mijn gezichtsuitdrukking verraadt niet hoe ernstig ik dit vind... Het blijft wel mensenwerk. Het mooie ervan is dat je je voor patiënten kunt inzetten, dat je kunt troosten, een hand vasthouden. Ik vind het belangrijk dat je iemand echt ziet. Dat zit hem soms in een kort gesprek. Zo van: 'U moet voor de tweede keer, hè? Da's ook een teleurstelling.' Of door een grapje, wijzend naar de operatiepetjes die we allemaal dragen: 'U ziet er echt niet uit hoor, met zo'n petje op.' Dat is een flauwe opmerking, maar het tovert gauw een glimlach op iemands gezicht. Je schat in wat je kunt zeggen, voorbij de standaardvragen."

Waar laat je al die herinneringen?
"Ze zijn niet dusdanig traumatisch voor mij dat ik er hulp voor nodig heb. Veel herinneringen gebruik ik juist om assistenten in opleiding te vertellen hoe het in de beroepspraktijk kan gaan."

Even naar je kindertijd. Je groeide op in een liberaal rooms-katholiek gezin. Zag je toen al iets van God?
"Wat wil je daarover weten? Ik wil er niet zo veel over vertellen. Het is al lang geleden. Ik voel geen remmingen om erover te praten, maar ik weet niet of het geschikt is voor een paar regels. Het is een onderwerp op zich." Na een aarzeling: "Als kind zag ik boze geesten, verschijningen op klaarlichte dag. Het waren geen nachtmerries of zo. Ik wist ze – als goed rooms-katholiek – met een kruisteken te beantwoorden, maar ik wilde er met niemand over praten. Ik wist dat het niet koosjer was. Punt."

Personalia

Paul Lieveze (1954) studeerde geneeskunde in Utrecht en koos voor anesthesiologie als specialisatie. Hij werkte drie jaar in China en kwam in 1989 in dienst van de Daniel den Hoedkliniek in Rotterdam. Paul is voorzitter van het Christian Medical Fellowship Nederland (CMF), dat christenartsen met elkaar in contact brengt. Verder is hij ChristenUnie-raadslid in de gemeente Lansingerland. Ook houdt hij zich in verschillende (internationale) organisaties bezig met geloofstoerusting. Lieveze is getrouwd en heeft een dochter en een zoon.

Later kwam je onder meer met yoga in aanraking. Is er een verband?
"Zo heb ik het nooit gezien. Dat kwam allemaal veel later, dit was echt iets van mijn kindertijd. Na mijn bekering heb ik afstand gedaan van yoga en al die dingen. Later heb ik hierover vrij uitvoerig geschreven, om jongeren te ontmoedigen zich hiermee in te laten. Toen ik stopte met de wichelroede en de glazen bol en al die troep wegdeed, ervoer ik dat als heel beangstigend. Die week heb ik niet goed geslapen. Ik was uit balans, er keerde zich van alles om in mijn denken."

Zwart-witsituatie

Mensen in een studentenhuis van vereniging Ichthus baden in die tijd voor Paul. Maar ook toen hij later zelf op de knieën ging, was de onrust niet helemaal weg. "Mensen versterkten dat door te zeggen dat je er nooit van afkomt als je eenmaal met die geestenwereld in aanraking bent

'Die keren ging ik met lood in de schoenen naar mijn werk'

geweest. Ik had toen helaas te weinig Bijbelkennis om dat te weerleggen. En ik kreeg niet de beste adviezen. Al met al heeft die situatie een halfjaar geduurd. Toen ontdekte ik dat de situatie zwart-wit is. Het is vóór God of tegen God. En 1 Johannes 5:11-12 zegt duidelijk dat wie de Zoon heeft, het leven heeft. Dat moest Hij er bij mij in slijpen."

Iets nuttigs doen

Sinds zijn bekering heeft Paul nooit meer getwijfeld aan Gods bestaan en aan de vraag of hij bij Hem hoorde. En hij wilde iets nuttigs doen met zijn vak in Gods koninkrijk.

Het is dus zwart-wit. Wat betekent dat concreet?

"Tromgeroffel dat je in trance kan brengen, wil ik ook niet horen. Net als opzweepende predikers. Dan ga ik me verzetten. Ik wil juist wakker blijven. Alert. Iemand mag bevlogen zijn, maar ik ben er allergisch voor als het met veel schwinging gebeurt. Voor tongentaal ben ik ook huisverig. Sommigen dachten dat dat de beste manier was om de heilige Geest in mij te laten werken. Daar denk ik nu anders over."

Waar voel je je kerkelijk thuis?
"Eigenlijk overal. Ik geef spreekbeurten in reformatorische kerken en rooms-katholieke parochies. Ik kan me voegen. Dat is iets anders dan alles uit een geloofsleer na kunnen zeggen. Van de evangelische gemeente hier in Bleiswijk heb ik afscheid genomen, onder meer vanwege hun visie op gebedsgenezing. Ik ben er huiverig voor als mensen hun eigen zielenroerselen en ingevingen boven Gods Woord lijken te stellen. Regelmatig ga ik nu naar een plaatselijke PKN-gemeente. Begrijp me goed, dweepers zitten overal. Daar heb ik iets tegen." Lachend: "Als ik moet kiezen heb ik liever een saaie prediker. Maar ik ben überhaupt niet zo goed in preken beluisteren. Ik lees liever iets."

Is je kijk op God veranderd in de loop der jaren?
"Het besef dat Hij groot en machtig is, is gegroeid. Ook als dingen dreigen mis te lopen of er medisch slecht uitzien. Ik bad ook tijdens operaties. Gewoon om God te vragen: kijk mee, zie hoe moeilijk het is. Voor mij is dat iets heel natuurlijks."

Was God er dan ook?
"Ja. Altijd. Maar als je me vraagt of het dan ook altijd goed ging, is mijn antwoord: nee."

Er is veel discussie over voltooid leven. De keren dat jij met euthanasievragen in aanraking kwam, zijn niet op één hand te tellen. Hoe ging je daarmee om?
"Toen er nog geen euthanasiewet was, heb ik wel conflicten gehad over dit onderwerp. Ik zag dat je in die modus weinig bereikt.

'Ik bad ook tijdens operaties'

Ik heb later goed leren samenwerken met collega's die er geen moeite mee hadden. Euthanasie vind ik echter haaks staan op palliatieve zorg en dat heb ik altijd laten weten."

Heb je nooit gedacht dat euthanasie misschien wel goed zou zijn voor een patiënt?
"In mijn werk met volwassen patiënten met kanker had ik het nooit hoeven toepassen. En ik onderhield altijd een goede verstandhouding met mensen die er wel voor kozen. Maar om even terug te gaan naar het onderwerp slaap: ik heb nog niets gezegd over palliatieve sedatie. Dan breng je iemand in slaap in de wetenschap dat

die slaap naar verwachting tot het overlijden blijft bestaan. Je staat medisch gezien met je rug tegen de muur, zoals bij een dreigende verstikking. Een goed overleg met de patiënt en met de familie is daarbij essentieel. En je moet met je collega's op één lijn zitten."

Dramatisch

"Er gebeurde ook regelmatig iets heel anders," zegt Paul even later. "Dan werd mij gevraagd iemand in slaap te brengen op de intensive care, ter overbrugging van een medische crisis. Voor mij was het in een aantal van die gevallen echter vrijwel zeker dat de crisis niet te overwinnen was, maar mijn collega meende dan van wel. Die keren ging ik met lood in de schoenen naar mijn werk. Als je een behandeling doet terwijl je weet dat het geen goeds brengt, mishandel je. Ik vond dat ik daar als arts toen een aandeel in had. Voor mij voelt dat dramatisch, anders dan de sedatie, waar ik het net over had. Want hier heb ik belet dat mensen op een normale manier afscheid van hun geliefden konden nemen. Dat blijft hartverscheurend."

Zondag is Paul Lieveze te gast bij 'Andries'.

T Andries, zondag 0.15 uur, NPO 2